ÚTĚK DO EGYPTA

Původ materiálu
Marie Medková

Žalm 16,8-10 Hospodina stále před oči si stavím, je mi po pravici, nic mnou neotřese. Proto se mé srdce raduje a moje sláva jásá, v bezpečí přebývá i mé tělo, neboť v moci podsvětí mě neponecháš, nedopustíš, aby se tvůj věrný octl v jámě.

Liturgické čtení-2,13-16

klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- andělské oslovení na počátku příběhu (Mt 2,13) posílá na cestu uprchlíků. Jen se Ježíš narodí, začnou komplikace. Další pokračování příběhu dosvědčuje, že Ježíš jde a půjde cestou utrpení. Immánú-el - Bůh s námi - je s námi nejprve tak, že vstupuje na cestu běženců a utečenců.

- aby se naplnil hlas proroků(v. 15.17.23) zní jako refrén dnešního oddílu. Anděl tedy vede Josefa podle „mapy“ narýsované prorockou zvěstí. Ježíšova cesta - od samého začátku - není a nebude výsledkem souhry náhod, tlaků lidské nenávisti či jiných nahodilostí - ale sleduje hlas svědků Staré smlouvy. Důraz na proroky chce - v kontrastu s Herodovým řáděním upozornit: i když uprostřed lidských dějin bezprostředně a viditelně vítězí rozkazy a záměry těch, kdo mají (a patřičně zneužívají) moc, ničí naději a likvidují život, hlas, kterému je třeba naslouchat jako hlasu pravdy a naděje zní odjinud: z úst těch, kdo byli povoláni vést mocné „k pořádku“ a svou zvěstí uprostraňovat naději.

- Z Egypta povolal jsem syna svého(v. 15) - „syn“ je ve Starém zákoně označení pro Izrael (Ex 4,22; Oz 11,1) či pro krále jako jeho reprezentanta (cf Ž 2,7 aj). Ježíš tedy především jde cestou svého lidu: lidu, jehož děti farao, egyptský Herodův předchůdce, nechal házet do Nilu - (cestou lidu prchajícího dějinami před nenávistí, včetně křesťanské) - putuje praotcovskou stezkou do Egypta a zpátky - prodírá se „zarostlou cestou spásy“, cestou utrpení, pronásledování a povolání k vysvobození.

Zároveň se tímhle výrokem připomíná, že Boží dílo v tomto světě má svou vlastní osnovu a svůj vlastní postup: „kým je“ a „oč mu v tomhle světě jde“ zjevuje Hospodin v tomto světě a tomuto světu „v příběhu syna“.

- hrozba záhuby(cf v 13b, 20b) - jestliže Ježíš unikl záhubě, plánované krvelačným Herodem, neunikl jí proto, aby si kdesi v Egyptě prožil klidný život. Unikl jako ten, který bude z Egypta povolán zpátky - a pak bude muset do Jeruzaléma - aby byl zahuben! (Mt 16,21)

- milníky Ježíšovy cesty:vede pryč z Betléma - pryč z místa vyhlášeného jako „rodiště otce vlasti“ krále Davida - tj. pryč z místa spojovaného s konvenčním mesiášským očekáváním (cf také Mt 22,45) - do Egypta, tedy na místo, spjaté s utrpením Božího lidu a vhodné pouze jako dočasné útočiště - a odsud nevedou andělské instrukce Josefa a jeho rodinu ani zpátky do Betléma, ani do jeruzalémského královského paláce ale - do Galileje, do kraje vykřičeného svou náboženskou méněcenností - do kraje podezřelého všem slušným a zbožným lidem Ježíšových časů.

Tady zmizí na dlouhý čas Ježíš lidským zrakům, aby právě tady potom začal svoje zvěstování.

- bude nazván Nazaretský: Jak tedy rozumět tomu, že se z betlémského rodáka a vyhnance se v Egyptě stává nakonec obyvatel galilejského Nazareta? Má se z něj stát „nazareťan“, dosl. nazorejský: Matoušovi nejde o bydliště. Dosvědčuje, že Ježíš patří do řady těch, které si Bůh zprostřed svého lidu povolává a odděluje ke speciálnímu úkolu - k poslání zachránce, vysvoboditele tak jako např. kdysi Samsona. (Nu 6,2; Sd 13,5)

- kompozice příběhunesleduje tedy pozůstatky nějakých těžko rekonstruovatelných historických událostí, ale do vyprávění spojuje významné starozákonní motivy, které mají objasnit povahu dalšího Ježíšova působení: jeho synovství spočívá v tom, že jde cestou Izraele a plní jeho poslání, tak jak mu rozuměla Tóra a proroci.

úskalí textu:

Mudrci ještě před chvílí rozhlašují Ježíšovu slávu, dnes se vypravěč jakoby ptá: *Kde Pane jsi, kde je tvá sláva?* - tuto otázku – alespoň se staršími dětmi nezeslabujte, a temnotu krutosti a smrti nezatajujte. Znají většinou hrůzy současných genocid (Bosna, Rwanda, ...) a mají vědět, že k Ježíšovu příběhu patří od začátku i ty nejděsivější polohy dějin a lidské krutosti.

- upozorněte děti, že Ježíš nemá žádnou „božskou“ protekci. Není uchráněn Herodova hněvu jako privilegované dítě.

- Střídání projevů radosti a úcty s projevy nenávisti a genocidy nechce navodit představu jakéhosi koloběhu, kde žádná radost nevydrží dlouho, kde se naděje vždy utopí v moři zklamání a kde má poslední slovo nikoli veselí, ale nářek. Evangelium k takové skepsi a odevzdanosti rozhodně přivést nechce.

V Herodově běsnění a bezprostředně následujícím mordování se - bezesporu tragicky - ukazuje jiná věc: tváří v tvář příběhu Ježíše se odhaluje, co je kdo zač, co se v kom skrývá, jaká je jeho podstata. Jeho příběh až jakoby umocňuje to, co se v lidech skrývá nejhlouběji. A tak zatímco se z mudrců, hledačů nebeských pokladů moudrosti, stalo v Betlémě rozjásané veselící se shromáždění, z intrikána Heroda se stává rozezlený vrah nevinných dětí.

Zmínka o Herodově smrti a vyprávění o cestě zpět nepodporuje představu jakýchsi „božích mlýnů“, jejichž spravedlnosti dřív či později nikdo neunikne. Bible nevidí nic nadějného v pouhém odevzdaném čekání, až ten který totalitní, násilnický, lživý, zotročující potentát se svými přisluhovači zmizí ze scény. Víra nepohlíží na život jako na výslednici, jejíž směr, podobu a náplň v rozhodující míře určuje někdo jiný - dějiny, okolnosti, režimy, dobré či zlé časy. Evangelium neváže naši radost, očekávání, hodnocení života a jeho kvality na toho, kdo zrovna vládne, jaké a v jakých jsme se zrovna ocitli poměrech.

Příběh o Ježíšově skryté slávě, vyhnanství a navrácení nechce podat pouze svědectví o tom, že i s Ježíšem „mávají dějiny“ jako s námi. Chce podat svědectví o skrytém Božím díle záchrany, které se tu děje navzdory lidským spiknutím a genocidám.

pomůcky:

Pracovní listy - Evangelia – Zdeněk Šorm, nakladatelství Eman; obr.č. V/I (okopírujte obrázek s Herodem, na druhou polovinu papíru si děti mohou namalovat trasu putování do Egypta a zpátky)

motivační uvedení do příběhu:

Motivace pro mladší školní věk:

Už jste někdy museli honem utíkat z domova, školy, místa, kde rádi pobýváte? Kvůli čemu to bylo?

Motivace pro starší školní věk:

Obrázky vyhnanců z domova.

Slyšeli jste o uprchlících? Proč utíkají ze svých domovů? Vědí, co je čeká?

Záměrem motivace je poukázat na to, že zlo má svého konkrétního původce, že nám bible toto zlo pomáhá rozpoznávat a pojmenovat.

Obě motivace se pokoušejí „sdělit nesdělitelné“ - zkušenost naprostého ohrožení, ba ztráty dosavadních jistot. Málokdo z dětí tuto zkušenost sám udělal, nicméně jako podstatná leží za Matoušovým příběhem. Podaří-li se vám spolu s dětmi ujít alespoň pár kroků „ve směru“ naznačené zkušenosti, bude to mít na porozumění příběhu podstatný vliv. Nejde přitom o to, abychom si zpřítomnili zkušenost „jako měl Ježíš“, ale abychom porozuměli tomu, „z kterého konce“ vstupuje do našeho světa.

osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší a střední školní věk:

Můžete navázat na janovské motivy z 25.12. (J 1,1-14), které zdůrazňují, že Ježíš se ze všeho nejdřív dočkal nepřijetí - od „svých“ i od „světa“. Evangelista Matouš o tomto nepřijetí také dobře ví a rozvíjí ho. Využijete-li motivace, můžete dětem zpřístupnit zkušenost „nepřijetí“ na příkladu útěku z dobře známého a bezpečného místa a na příkladu uprchlíků: K nejhorším zkušenostem patří, když se zcela bezpečné a „samozřejmě obyvatelné“ místo stane najednou nebezpečným prostorem, z něhož je nutné uprchnout. Tuhle zkušenost udělal podle Matouše Ježíš a jeho rodina hned po narození. Nepotkal tento svět jako místo příjemného pobývání, ale jako místo, kde jde bezbranným o život. Přesto právě tady nastupuje „příběh Syna“ – tj. toho, který nejvíc ze všeho dbá na vůli Otce.

Vzhledem k tomu, že jde o druhou sváteční osnovu, předkládáme pouze jednu osnovu.

Poznámky a osnova pro střední a starší školní věk:

I. Motivace - zkušenost naprostého ohrožení

II. Ježíšův život ohrožen - andělský pokyn k odchodu do Egypta

III. Herodovi vojáci řádí v Betlémě

IV. Andělský pokyn k návratu

V. Cesta do Nazareta

VI. Ježíš „procházející cestou uprchlíků“ jde cestou syna „povolaného z Egypta“

I. MOTIVACE – ZKUŠENOST NAPROSTÉHO OHROŽENÍ

Vánoce jsou pro nás svátky klidu a míru. Sice se uklízí, nakupuje, vaří, ale přitom se všichni těší, jak si odpočinou se spoustou jídla, rodinou, televizí, lyžemi. Jenže příběh, který čteme v Bibli u evangelisty Matouše, má do pohody hodně daleko.

Představte si své Vánoce. Jíte cukroví, rozbalujete dárky a pak spokojení a unavení jdete spát. Najednou, uprostřed noci – siréna. Rozhlas oznamuje, že teroristé nastražili nálože po celém městě. Pro výstrahu má být za dvanáct minut odpálena zrovna ulice, v níž bydlíte. Co byste cítili? Čeho byste se nejvíc báli? Co byste udělali? Kam byste šli?

II. ÚTĚK DO EGYPTA

Jen se Ježíš narodí, hned je kolem něj rozruch. Ne že by se kolem jeho postýlky tlačili tetičky a strýčkové. Budí zájem širšího okruhu lidí – nejprve moudrých mužů z východu a vzápětí i krále Heroda.

Dovídají se o něm různými cestami. Zpráva o Ježíšově narození silně zasahuje do jejich života. Mudrci četli o nově narozeném, mocném králi ve hvězdách. Dlouho putovali, aby mohli tomuto úžasnému člověku vzdát hold a předat mu vzácné dary. Na izraelského krále Heroda má Ježíšovo narození jiný vliv. Chce ho zabít, a tak události dostávají rychlý spád.

Nejprve Josefa a Marii příjemně překvapí mudrci. Ale pak je tu anděl. Tentokrát však dobré zprávy nenese. Josef se s ním už jednou ve snu setkal. To když mu oznamoval narození syna a Ježíšovo zvláštní poslání. Teď je tu zase. Naléhavě Josefovi promluví do snu: „Rychle vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uprchni do Egypta a zůstaň tam, dokud ti neřeknu. Herodes hledá tvé dítě. Chce ho zabít.“

Josef uvěří a poslechne, tak jako poslechl při prvním zjevení anděla. Uprostřed noci znovu vstává, tentokrát se strachem o lidské životy. Probouzí Marii. Balí svých pět švestek a utíkají směrem do Egypta. Právě přišli o domov. O dům, kde chtěli s Ježíšem žít. O příbuzné a přátelé. O řeč, kterou se domluví. O Josefovo tesařské náčiní i Mariinu výbavu. O kořeny svého života.

Ale jak to? Anděl přece na začátku řekl, že Ježíš zachrání svůj lid ze hříchu. Jak to, že se teď utíká? Copak ho Bůh neochrání nebo nějak nevyzbrojí, aby se mohl Herodovi postavit? Jak může potom někoho zachraňovat? Vždyť může být rád, že zachrání sám sebe.

III. HERODOVI VOJÁCI ŘÁDÍ V BETLÉMĚ

Herodes zatím odpočívá v přepychu svého paláce. Čeká mudrce a myslí na to, co mu říkali. Prý se tu právě narodil král. To pomyšlení mu nedá spát. Jestliže se v zemi narodil nějaký král a není to jeho dítě, tak to pro něho znamená jedině ohrožení. Pod kterou střechou asi spí? Je to syn šlechtice? Povede proti mně vzpouru se zbraní v ruce nebo půjde o politický boj? Jediný král v zemi jsem přece já Herodes, pro druhého panovníka tu není místo. Protože trůn je jen jeden – tento v Jeruzalémě.

Moc a vláda je Herodova, a tak to také zůstane. O to on už se postará. Herodes uvažuje politicky. Neznámému dítěti, kterému je přeurčeno stát se panovníkem, jde jistě o trůn. Proto je třeba ho zničit. A tak se Ježíšův život hned na začátku setkává s nepochopením, nepřijetím, ba dokonce s nenávistí a strachem z neznámého.

Jenže cizinci z východu se nevracejí. Trpělivost růže přináší, a tak král čeká. Ale mudrci se nevrátili ani druhého dne. Ani třetího. Herodova obava o trůn se mění v opravdový strach. Král se bojí a zuří. Musí zabránit tomu, aby z jeho vlastních lidí povstal protivník. Když mu ti mágové neukázali, kdo je ten vyvolený, přikáže pozabíjet pro jistotu všechny chlapce do dvou let, které najdou jeho vojáci v Betlémě a okolí.

Královští vojáci Herodův příkaz splnili. Místo radosti nad narozením Ježíše, projevem velké Boží lásky k nám, se Betlémem ozývá pláč maminek a tatínků. A Ježíše vidíme kdesi v dálce, v náruči prchající Marie. Právě narozený - a přece už proti sobě má lidskou zlobu, nenávist, bezpráví a ubohost. Setkává se bezprostředně po narození s demonstrací zmatku světa.

IV. ANDĚLSKÝ POKYN K NÁVRATU

Josef, Marie a Ježíš žili v bohatém, úrodném Egyptě. Mohlo by se jim tu docela líbit, ale oni se přece nikam stěhovat nechtěli. Přišli jako běženci a našli tu azyl. Nejsou ale doma. Vědí o Ježíšově poslání. Jak se naplní? Vždyť žijí daleko od Izraele.

A pak se jednou v noci opět objeví anděl a slovy, podobnými pokynu k útěku, volá Josefa k návratu: „Vstaň. Vezmi Ježíše i Marii a vraťte se domů. Ti, kteří chtěli dítě zabít, už umřeli.“ A Josef? Tentokrát se stěhuje beze spěchu. Návrat do rodné země znamená další krok na cestě vyvoleného syna Božího.

V. CESTA DO NAZARETA

Josef anděla poslechl, vrátili se do Izraele. Co se ale kdysi stalo, zůstává v lidské paměti. I v Josefově mysli zůstane navždy ten temný obraz – noc, tajný útěk, skromný uzlíček na cestu, a hlavně strach. Strach o život dítěte, dítěte se zaslíbením. Návrat domů není jednoduše přestěhování. Zlá zkušenost varuje. Josef s Marií se bojí vrátit domů. Do Judska. Vládne tam Herodův syn – Archelaos. Andělský pokyn ale nelze jen tak ignorovat. Je to povolání zpět k svému lidu, kde má Ježíš zvláštní úkol. Kam tedy jít?

A hele, plní se další starozákonní výrok, ten o Mesiášově přezdívce. Ve snu se totiž Josefovi dostalo dalšího pokynu: „Jdi do Galileje.“ Ne do Judstva, ne do Betléma, ale na sever do Galileje. A tak šel. Už jste slyšeli, že se Ježíši někdy říkalo Nazaretský? To proto, že se Josef usadil s rodinou ve městečku Nazaret.

VI. BŮH S NÁMI

„Immanu-el“ tedy „Bůh s námi“, tak byl Ježíš před svým narozením nazván. Evangelium zdůrazňuje, že tak byl zvěstován už starozákonními proroky. Ten, který vysvobodí lid z hříchu. Má k tomu moc od Boha. Jenže on utíká ze země. Jaká je to moc, když její držitel musí prchnout před nějakým králíkem, místo co by mu pokynem ruky nebo kouzelnou větičkou srazil hlavu z krku? Pravda, je ještě malý, ale stejně, neměl by ho Hospodin víc chránit? Nikdo se přece o něm nemusí dozvědět. Tedy do té doby, než přijde zachránit svět, to dá rozum. Do té doby, než bude tak silný, že to všem natře. V čem spočívá Ježíšova zvláštnost, když ne ve zvláštní Boží ochraně?

V Ježíšově osobě se projevuje Boží láska k lidem. Přichází do obyčejného světa, jako je náš. Stejně jako my je ohrožen špatnými věcmi, které jsou kolem nás. Zblízka a na vlastní kůži poznává hlad, nenávist a strach. Právě skrze jeho osud je Bůh i na takových místech s námi. Tím, že se stává uprchlíkem a bezdomovcem, že se dostává na dno lidské společnosti, přináší naději do našich dní. Přináší radostnou zprávu o Boží lásce a milosti. Hlučné rozkazy prezidentů a generálů dokáží zničit životy tisíců. Příběh o útěku do Egypta předává naději, že lidská zloba natrvalo pravdu neumlčí.

MODLITBA

Pane, děkujeme ti. Máš nás tak rád, že nás nenecháš napospas sobě navzájem. Dej nám prosíme jemný sluch. Chceme naslouchat a uslyšet, co nám radí tvá láska. Dej nám prosíme sílu a vytrvalost. Chceme dávat radost svým kamarádům, rodičům a dalším lidem kolem sebe. Ne vztek ani strach. Děkujeme, že jsi nám Ježíšovým životem řekl: lidská zloba nemá poslední slovo. Amen

podněty pro rozhovor:

- byl některý diktátor, tyran tak chytrý, schopný a úspěšný, že prosadil všechny své plány?

- myslíte si, že se mocní lidé nebojí obyčejných lidí?

- čemu se mohou vyhnout „protekční děti“? Je jim to ku prospěchu?
- co má Ježíš v dnešním příběhu společného s Mojžíšem? (pojmenování - genocida - pronásledování - útěk - návrat zpět - úkol vysvobodit „můj lid“)

Odkaz na pracovní list
V 2 Útěk do Egypta a vraždění neviňátek
Odkaz na píseň
Kristus, příklad pokory, Pán náš milostivý
Vítr se ztiší, přestane bouřit moře
Kde, Pane, jsi (SV143)
Když na světě smutno bylo
Ve jméno Krista doufáme
Cílová skupina
Mladší školní
Školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo
Téma
Vánoce
Biblický odkaz (kat)
Matouš 2,13–23